

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ**

**Перший рівень вищої освіти
бакалавр**

Кафедра охорони праці і навколишнього середовища

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан факультету інженерних систем
та екології

_____ / **О.В. Приймак** /
« » **2020 року**

СИЛАБУС

дисципліни загальної спеціальної підготовки
"Технології збереження природних комплексів"
(назва навчальної дисципліни)

шифр	назва спеціальності
183	Технології захисту навколишнього середовища
	назва освітньої програми
183	Технології захисту навколишнього середовища

Розробник(и):

Березницька Ю.О., к.т.н.

(прізвище та ініціали, науковий ступінь, звання)

_____ (підпис)

Василенко Л.О., к.т.н., доцент

(прізвище та ініціали, науковий ступінь, звання)

_____ (підпис)

_____ (прізвище та ініціали, науковий ступінь, звання)

_____ (підпис)

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри охорони праці і навколишнього середовища

протокол № 1 від "29"серпня 2020 року

Зав. кафедри ОП і НС

_____ (підпис)

(Волошкіна О.С.)

(прізвище та ініціали)

Схвалено науково-методичною комісією спеціалізації
(НМКС): 183 "Технології захисту навколишнього
середовища"

Протокол № 1 від "29"серпня 2020 року

Голова НМКС

_____ (підпис)

(Ткаченко Т.І.)

(прізвище та ініціали)

ВИТЯГ З НАВЧАЛЬНОГО ПЛАНУ 2018-2020 рр.[illegible]

1. Загальна інформація про курс

Назва курсу	Технології збереження природних комплексів
Галузь знань, шифр та назва спеціальності	18 «Виробництво та технології» 183 «Технології збереження природних комплексів»
Семестр	2
Нормативний/вибірковий	Нормативний
Викладач	Березницька Юлія Олегівна Василенко Леся Олексіївна
Профайли викладачів	http://www.knuba.edu.ua/?page_id=45370 Березницька Юлія Олегівна http://www.knuba.edu.ua/?page_id=38529 Василенко Леся Олексіївна
Контактний тел.	+380669105109 +380935432684
E-mail:	Juli_mmm@ukr.net Lesya.kiev@ukr.net
Сторінка курсу	Microsoft teams
Консультації	

2. Анотація курсу

У межах зазначеного курсу здобувачі вищої освіти формують інтегральну, загальні та спеціальні (фахові) компетентності, а саме Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та вирішувати практичні проблеми у сфері екології, охорони довкілля і збалансованого природокористування, або у процесі навчання, що передбачає застосування основних теорій та методів наук про довкілля, та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов.

3. Мета та завдання курсу

Метою викладання навчальної дисципліни "Технології захисту навколишнього середовища" є засвоєння майбутніми фахівцями-екологами необхідного мінімуму знань про екополітичні, теоретичні та практичні основи, нормативно-правове, наукове та інституційне забезпечення заповідної справи та формування в них навиків із охорони та управління об'єктами і територіями природно-заповідного фонду та екомережі, їх створення та розширення.

Основними завданнями вивчення дисципліни "Технології захисту

навколишнього середовища" є:

- мотивувати необхідність заповідання та визначити поняття про місця заповідної справи в сучасній природоохоронній діяльності в контексті концепції збалансованого розвитку;
- ознайомити з історією розвитку заповідної справи в Україні і світі та еволюцією підходів до збереження природи;
- розкрити основні форми функціонування об'єктів природно-заповідного фонду (ПЗФ), їх значення для збереження біотичного різноманіття та підтримки біогеохімічних циклів;
- скласти уяву про сучасний стан, загальні принципи формування мережі об'єктів, територій та акваторій ПЗФ, їх класифікацію, а також про формування екомереж;
- ознайомити студентів з основними нормативно-правовими актами в галузі заповідної справи в світі та Україні (конвенціями, кодексами, законами, указами, та ін.);
- сформувати у студентів вміння застосовувати набуті знання для наукового обґрунтування створення об'єктів та територій ПЗФ та управління ними, а також про систему їх інституційної підтримки як галузі діяльності;
- закласти розуміння специфіки наукових досліджень, моніторингу, рекреаційної, освітньої та інформаційної діяльності об'єктів-установ ПЗФ.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати**:

- основні термінологічні поняття з дисципліни;
- правову класифікацію територій та об'єктів ПЗФ;
- нормативно-правові засади організації, охорони та використання територій та об'єктів ПЗФ;
- ключові території та об'єкти природно-заповідного фонду України;
- специфіку ПЗФ як об'єкта управління;
- основні етапи проектування та організації установ ПЗФ;
- економічні аспекти розвитку природоохоронних територій;
- роль та значення Червоної та Зеленої книг у справі охорони рідкісних і зникаючих видів рослин, тварин, рослинних угруповань;
- основні заходи щодо забезпечення збалансованого природокористування та захисту ПЗФ від антропогенних навантажень;
- методи збору, систематизації, обробки, аналізу і інтерпретації інформації щодо природних компонентів;
- міжнародні засади співробітництва в галузі заповідної справи;
- історичні особливості розвитку заповідної справи;

- правовий режим територій та об'єктів природно-заповідного фонду;
- ключові положення теорії острівної біогеографії;
- основні підходи до підтримки ландшафтно-екологічної рівноваги за допомогою природних територій та об'єктів особливої державної охорони;
- концепцію Всеєвропейської екологічної мережі;
- загальні положення щодо створення національної екологічної мережі;
- соціально-економічні та екологічні результати формування екологічної мережі;
- поняття, функції і методи управління природно-заповідним фондом України;
- особливості організації природоохоронної діяльності в межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду;
- основні елементи фінансово-економічного механізму функціонування установ ПЗФ;
- нормативно-правові засади міжнародного співробітництва України в галузі охорони і використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду;
- передумови створення системи транскордонних природоохоронних територій;
- національні транскордонні природоохоронні території;
- об'єкти Всесвітньої природної спадщини.

вміти:

- розробляти схему оптимізації ПЗФ в межах територіальних одиниць згідно вимог національного законодавства щодо створення мережі ПЗФ, користуючись еколого-економічними показниками стану території;
- складати обґрунтування стосовно доцільності створення певної категорії ПЗФ на основі даних про фізико-географічний, екологічний та економічний стан території;
- проводити ідентифікацію ПЗФ України у відповідності зі стандартами Міжнародного Союзу Охорони Природи;
- розрізняти статус, завдання та режим охорони природних і штучно створених територій та об'єктів ПЗФ;
- аналізувати ландшафтну репрезентативність територій ПЗФ;
- характеризувати ПЗФ в межах адміністративно-територіальних одиниць;

- планувати рекреаційну діяльність в межах ПЗФ;
- розробляти бізнес-план розвитку ПЗФ;
- оцінювати загрози стану території/об'єкту ПЗФ для розробки відповідних природоохоронних заходів;
- аналізувати позитивні або негативні тенденції розвитку заповідної справи на підставі критеріїв охоплення заповідними територіями регіону, наявності заповідних територій вищих рангів заповідності у різні часи;
- характеризувати заповідний об'єкт/територію за запропонованим алгоритмом, обґрунтовувати доцільність створення заповідного об'єкту та території за переліком умов та аналізувати унікальність, цінність, ландшафтне різноманіття існуючого заповідного об'єкту та території;
- визначати диференційовані режими щодо охорони заповідних територій згідно функціонального зонування та аналізувати заповідний режим із висновками про його доцільність за інформаційними звітами про діяльність заповідних територій;
- виділяти «екологічний каркас» території за означеними критеріями, аналізувати його відповідність ландшафтним умовам та обґрунтовувати оптимальність існуючої мережі заповідних територій і об'єктів в Україні за відповідністю принципам створення мережі;
- аналізувати оптимальність використання заповідних територій та об'єктів у природоохоронних, науково-дослідних, рекреаційних цілях та для потреб моніторингу навколишнього природного середовища за запропонованими критеріями;
- визначати за допомогою державного кадастру якісні характеристики територій та об'єктів природно-заповідного фонду, їх природоохоронну, наукову, освітню, виховну, рекреаційну та інші цінності;
- визначати структуру та закономірності функціонування природних комплексів, впливу на них антропогенних факторів на визначеній заповідній території та розробляти рекомендації щодо збереження та відновлення заповідних природних комплексів;
- аналізувати міжнародний досвід розвитку заповідної справи в окремій галузі за означеним алгоритмом та обґрунтовувати необхідність створення у прикордонних місцевостях міждержавних заповідних територій.

4. Компетенції пошукувачів,

що формуються в результаті засвоєння дисципліни

Інтегральна компетентність	Здатність	розв'язувати	складні
----------------------------	-----------	--------------	---------

	спеціалізовані задачі та вирішувати практичні проблеми у сфері екології, охорони довкілля і збалансованого природокористування, або у процесі навчання, що передбачає застосування основних теорій та методів наук про довкілля, та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов
Загальні компетенції (ЗК)	K07. Прагнення до збереження навколишнього середовища та забезпечення сталого розвитку суспільства. K09. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.
Фахові компетенції (ФК)	K10. Здатність до попередження забруднення довкілля та кризових явищ і процесів. K12. Здатність проводити спостереження та інструментальний і лабораторний контроль навколишнього середовища, впливу на нього зовнішніх факторів, з відбором зразків (проб) природних компонентів. K15. Здатність до проектування систем і технологій захисту навколишнього середовища та забезпечення їх функціонування. K17. Здатність до забезпечення екологічної безпеки. K18. Здатність оцінювати вплив промислових об'єктів та інших об'єктів господарської діяльності на довкілля. K23. Здатність до участі в управлінні

		природоохоронними діями та/або екологічними проектами.
Програмні навчання	результати	ПР01. Знати сучасні теорії, підходи, принципи екологічної політики, фундаментальні положення з біології, хімії, фізики, математики, біотехнології та фахових і прикладних інженерно-технологічних дисциплін для моделювання та вирішення конкретних природоохоронних задач у виробничій сфері. ПР03. Вміти використовувати інформаційні технології та комунікаційні мережі для природоохоронних задач. ПР04. Обґрунтовувати природоохоронні технології, базуючись на розумінні механізмів впливу людини на навколишнє середовище і процесів, що відбуваються у ньому. ПР07. Здійснювати науково-обґрунтовані технічні, технологічні та організаційні заходи щодо запобігання забруднення довкілля. ПР09. Вміти проводити спостереження, інструментальний та лабораторний контроль якості навколишнього середовища, здійснювати внутрішній контроль за роботою природоохоронного обладнання на промислових об'єктах і підприємствах на підставі набутих знань новітніх методів вимірювання та сучасного вимірювального обладнання і апаратури з використанням нормативно-методичної та технічної документації. ПР12. Обирати інженерні методи захисту довкілля, здійснювати пошук новітніх техніко-технологічних й організаційних рішень, спрямованих на впровадження у виробництво перспективних природоохоронних розробок і сучасного обладнання, аналізувати напрямки вдосконалення

	існуючих природоохоронних і природовідновлюваних технологій забезпечення екологічної безпеки. ПР14. Вміти обґрунтовувати ступінь відповідності наявних або прогнозованих екологічних умов завданням захисту, збереження та відновлення навколишнього середовища. ПР18. Розв'язувати проблеми у сфері захисту навколишнього середовища із застосуванням загальноприйнятих та/або стандартних підходів та міжнародного і вітчизняного досвіду. ПР24. Брати участь у розробці проектів і практичних рекомендацій щодо збереження довкілля. ПР25. Демонструвати навички впровадження природоохоронних заходів та проектів.
--	---

5. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТЕХНОЛОГІЙ ЗБЕРЕЖЕННЯ ПРИРОДНИХ КОМПЛЕКСІВ.

Лекція 1 Технології збереження природних комплексів як навчальна дисципліна: зміст, мета і завдання.

Поняття і зміст навчальної дисципліни. Об'єкт, предмет і методи досліджень заповідної справи. Історія розвитку заповідної справи в Україні.

Лекція 2. Науково-методологічні засади заповідної справи.

Науково-історичні передумови розвитку заповідної справи. Методологічні концепції заповідної справи.

Лекція 3. Сучасна наука заповідної галузі в Україні. Теорія острівної біогеографії в заповідній справі.

Лекція 4. Форма і характер меж природно-заповідних територій. Геоекологічні принципи і правила територіальної організації природно-заповідних територій.

Лекція 5. Класифікація природно-заповідних територій та об'єктів.

Поняття територій та об'єктів особливої державної охорони. Класифікація природно-заповідного фонду України.

Лекція 6. Міжнародна класифікація природно-заповідних територій.

Лекція 7. Формування мережі природно-заповідних територій.

Передумови формування мережі природно-заповідних територій. Всеєвропейська екологічна мережа. Загальні положення щодо створення національної екологічної мережі.

Лекція 8. Червоні книги в системі збереження біоландшафтного різноманіття.

Створення Червоних книг та їх призначення. Червона книга України. Зелена книга України, її структура та зміст. Механізм забезпечення міжнародно-правової охорони природно-заповідних територій.

Лекція 9. Міжнародні природоохоронні конвенції та угоди. Міжнародне співробітництво України в галузі організації, охорони і використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Змістовий модуль 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ ПРИРОДНИХ КОМПЛЕКСІВ В УКРАЇНІ.

Лекція 10. Нормативно-правові засади функціонування територій та об'єктів природно-заповідного фонду України.

Правовий режим територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Землі територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Форми власності та види використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Лекція 12. Проектування та створення територій та об'єктів природно-заповідного фонду України.

Етапи і процедура створення територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Створення транскордонних природоохоронних територій.

Лекція 13. Природні і біосферні заповідники. Національні парки. Регіональні ландшафтні парки, заказники, пам'ятки природи, заповідні урочища.

Природні заповідники: статус, завдання і особливості охорони. Біосферні заповідники: статус, завдання, структура території та особливості управління. Особливості функціонування заповідників в Україні.

Функції, завдання та основні типи національних парків. Відбір території для створення національного парку. Функціональне зонування національних парків.

Функції, завдання та організація регіональних ландшафтних парків. Особливості розвитку регіональних ландшафтних парків в світі та Україні. Заказники, пам'ятки природи, заповідні урочища.

Лекція 14. Управління природно-заповідним фондом України. Екологічне оподаткування та інвестування територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Поняття і функції управління природно-заповідним фондом України. Методи управління. Стан і перспективи розвитку управління природно-заповідною справою в Україні. Механізми фінансового забезпечення функціонування установ природно-заповідного фонду.

Аналіз фінансово-економічного стану установ природно-заповідного фонду України.

**Змістовний модуль 3.
Надання навичок з розрахунку**

Практичні заняття блок 1-2. Оцінка природно-заповідного фонду України.

Практичні заняття блок 3-5. Визначення екологічних показників заповідних територій.

Практичні заняття блок 6. Побудова схеми екологічної мережі.

**Змістовний модуль 4
Лабораторні заняття**

Лабораторна робота 1-2. Економічні аспекти управління природно-заповідним фондом України.

Лабораторна робота 3-5. Механізми фінансового забезпечення функціонування установ природно-заповідного фонду

5. Самостійна робота

№	Назва теми	Кількість годин
1	Опитування лекційним матеріалом	20
2	Підготовка до практичних занять та індивідуальної роботи під керівництвом викладача	30
3	Виконання індивідуального завдання:	40
4	Робота з літературою та електронними носіями	10

5	Перевірка самостійної роботи	10
6	Усього годин	90

6. Система оцінювання та вимоги

Основні форми участі бакалаврів у навчальному процесі, що підлягають поточному контролю: виступ на практичних заняттях; доповнення, запитання до виступаючого, рецензія на виступ; участь у дискусіях; аналіз першоджерел; письмові завдання (тестові, індивідуальні роботи у формі рефератів); та інші письмові роботи, оформлені відповідно до вимог. Кожна тема курсу, що винесена на лекційні та практичні заняття, відпрацьовується бакалаврами у тій чи іншій формі, наведеній вище. Обов'язкова присутність на лекційних заняттях, активність впродовж семестру, відвідування/відпрацювання усіх семінарських занять, виконання інших видів робіт, передбачених навчальним планом з цієї дисципліни.

При оцінюванні рівня знань здобувача аналізу підлягають:

- характеристики відповіді: цілісність, повнота, логічність, обґрунтованість, правильність;
- якість знань (ступінь засвоєння фактичного матеріалу): осмисленість, глибина, гнучкість, дієвість, системність, узагальненість, міцність;
- ступінь сформованості вміння поєднувати теорію і практику під час розгляду ситуацій, практичних завдань;
- рівень володіння розумовими операціями: вміння аналізувати, синтезувати, порівнювати, абстрагувати, узагальнювати, робити висновки з проблем, що розглядаються;
- самостійна робота: робота з навчально-методичною, науковою, допоміжною вітчизняною та зарубіжною літературою з питань, що розглядаються, вміння отримувати інформацію з різноманітних джерел (традиційних; спеціальних періодичних видань, ЗМІ, Internet тощо).

Тестове опитування може проводитись за одним або кількома змістовими модулями. В останньому випадку бали, які нараховуються здобувачу за відповіді на тестові питання, поділяються між змістовими модулями.

Критерії оцінювання

Критерії оцінювання представлені на сайті КНУБА, у «Положенні про критерії оцінювання знань студентів в Київському національному університеті будівництва і архітектури», ознайомитись з якими можна за посиланням: <http://www.knuba.edu.ua/ukr/wp-content/uploads/2016/06/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D0%BF%D1%80%D0%BE-%D0%BA%D1%80%D0%B8%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D1%97-%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%BD%D1%8E%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%8C-%D1%81%D1%82%D1%83%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%96%D0%B2.pdf>

Розподіл балів для дисципліни з формою контролю екзамен

Поточне оцінювання				Підсумковий тест та/або контрольна робота	Сума балів
Змістовні модулі					
1	2	3	4		
15	15	15	15	40	100

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		

35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

7. Матеріально-технічне забезпечення дисципліни

Лабораторія кафедри охорони праці і навколишнього середовища (кабінет 250), 60 кв.м.

1. Ноутбук (1 од.);
2. Мультимедійний проектор (1 шт.);
3. Мобільний екран (1 шт.).

8. Політика курсу («правила гри»)

У КНУБА розроблено та діє Положення про заходи щодо підтримки академічної доброчесності:

<http://www.knuba.edu.ua/ukr/wp-content/uploads/2015/09/Положення-про-заходи-щодо-підтримки-академічної-доброчесності.pdf>. При викладанні курсу це «Положення» виконується

- Курс передбачає як індивідуальну роботу зі здобувачем, так і роботу в групі.
- Середовище в аудиторії є дружнім, творчим, відкритим до конструктивної критики.
- Освоєння дисципліни передбачає обов'язкове відвідування лекцій і практичних занять, а також самостійну роботу.
- Самостійна робота включає в себе теоретичне вивчення питань, що стосуються тем лекційних занять, які не ввійшли в теоретичний курс, або ж були розглянуті коротко, їх поглиблена проробка за рекомендованою літературою.
- Усі завдання, передбачені програмою, мають бути виконані у встановлений термін.
- Якщо студент відсутній з поважної причини, він презентує виконані завдання під час самостійної підготовки та консультації викладача.

Під час роботи над завданнями не допустимо порушення академічної доброчесності: при використанні Інтернет ресурсів та інших джерел інформації здобувач повинен вказати джерело, використане в ході виконання завдання.

Методичне забезпечення дисципліни

Рекомендована література Базова

1. Грищенко Ю.М. Основи заповідної справи: навчальний посібник / Ю.М. Грищенко. - Рівне: РДТУ, 2000. - 239 с.
2. Гродзинський М.Д. Заповідна справа в Україні: навчальний посібник / М.Д. Гродзинський, М.П. Стеценко - К.: Географіка, 2003. - 306 с.
3. Карамушка В.Г. Міжнародні правові документи в сфері охорони навколишнього середовища та їх статус для України / В.Г. Карамушка, Я.І. Мовчан // Екологічна енциклопедія. - Т.2, дод.2. - К.: ТОВ «Центр екол. Освіти та інформації, 2007. - С. 353-366.
4. Масікевич Ю.Г. Правове регулювання заповідної справи в Україні (спеціальне зібрання законодавчих документів) / Ю.Г. Масікевич, Я.І. Мовчан, П.М. Цицима. - Чернівці: Книги-XXI, 2007.- 816 с.
5. Мовчан Я.И. Идея экосети в контексте устойчивого развития / Я.И. Мовчан // Социально-экономический потенциал устойчивого развития / под ред. проф. Л.Г. Мельника (Украина), проф. Л. Хенса (Бельгия). - Сумы: ИТД «Університет. Книга», 2007. - С. 369-387.
6. Попович С.Ю. Природно-заповідна справа: навчальний посібник /С.Ю. Попович. - К.: Арістей, 2007. - 480 с.
7. Солодкий В.Д. Заповідна справа: підручник / В.Д. Солодкий, Л.Л. Товажнянський, Ю.Г. Масікевич та ін. - Чернівці: Зелена Буковина, 2005. - 288 с.

Нормативні документи

1. Закон України “Про охорону навколишнього природного середовища” від 25 червня 1991 р. № 1264- XII
2. Закон України “Про природно-заповідний фонд України” від 16 червня 1992 р № 2456-XII
3. Закон України “Про охорону атмосферного повітря” від 16 жовтня 1992 р. № 2707-XII
4. Закон України “Про основи містобудування” від 16 жовтня 1992 р. № 2780-XII
5. Закон України “Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку” від 8 лютого 1995 р. № 39/95-вр.

6. Закон України “Про екологічну експертизу” від 9 лютого 1995 р. № 45/95-ВР.
7. Закон України “Про пестициди і агрохімікати” від 2 березня 1995 р. № 86/95-вр.
8. Закон України “Про поводження з радіоактивними відходами” від 30 червня 1995 р. № 255/95-вр.
9. Закон України “Про захист людини про вплив іонізуючого випромінювання” від 14 січня 1998 р. № 15/98-ВР
10. Закон України “Про відходи” від 5 березня 1998 № 187/98-ВР
11. Закон України “Про захист рослин” від 14 жовтня 1998 р. № 180-XIV
12. Закон України “Про рослинний світ” від 9 квітня 1999 р. № 591-XIV
13. Закон України “Про металобрухт” від 5 травня 1999 р. № 619 - XIV
14. Закон України “Про мисливське господарство та полювання” від 22 лютого 2000 р. № 1478- III
15. Закон України “Про правовий режим надзвичайного стану” від 16 березня 2000 р. № 1550- III
16. Закон України “Про перевезення небезпечних вантажів” від 6 квітня 2000 р. № 1644- III
17. Закон України “Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру” від 8 червня 2000 р. № 1809- III
18. Закон України “Про зону надзвичайної екологічної ситуації” від 13 липня 2000 р. № 1947- III
19. Закон України “Про Загальнодержавну програму поводження з токсичними відходами” від 14 вересня 2000 р. № 1989- III
20. Закон України “Про загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки” від 21 вересня 2000 р.
21. Закон України “Про об’єкти підвищеної небезпеки” від 18 січня 2001 р. № 2245- III
22. Закон України “Про затвердження Загальнодержавної програми охорони та відтворення довкілля Азовського та Чорного морів” від 22 березня 2001 р.

23. Закон України “Про тваринний світ” від 13 грудня 2001 р. № 2894- III
24. Закон України “Про Червону книгу України” від 7 лютого 2002 р. № 3055- III
25. Закон України “Про землеустрій” від 22 травня 2003 р. № 858- IV
26. Закон України “Про державний контроль за використанням та охороною земель” від 19 червня 2003 р. № 963- IV
27. Закон України “Про охорону земель” від 19 червня 2003 р. № 962- IV
28. Закон України “Про Загальнодержавну програму розвитку рибного господарства України на період до 2010 року” від 19 лютого 2004 р. № 1516- IV
29. Закон України „Про звернення громадян” від 02.10.1996 № 393/96-ВР
30. Закон України „Про інформацію” від 02.10.1992 № 2657- XII
31. Закон України „Про ратифікацію Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля” від 06.07.1999 № 832- XIV
32. Лісовий кодекс України від 21 січня 1994 р. № 3852- XII
33. Кодекс України про надра від 27 липня 1994 р. № 1025- IV
34. Водний кодекс України від 6 червня 1995 р. № 213/95-ВР
35. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. № 2768- III

Інформаційні ресурси

1. . <http://library.knuba.edu.ua/>
2. Національна бібліотека імені В.І. Вернадського /[Електронний ресурс] .– Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/>
3. . Міністерство енергетики та захисту довкілля: <https://menr.gov.ua/>
4. Міністерство енергетики та захисту довкілля : Вивчення та раціональне використання надр: <https://menr.gov.ua/timeline/Vivchennya-ta-racionalne-vikoristannya-nadr.html>